

ประชาธิปไตยชุมชน: กระบวนการขับเคลื่อนสังคม

Community Democracy: a Society-Driven Process

ภาวินี รอดประเสริฐ, วรารุช บุญศรี
Pawini Rotprasoet¹, Warawut Boonsri²

บทคัดย่อ

กระแสแนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อปี พ.ศ. 2475 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงมีการพัฒนาทางการเมืองการปกครองอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อเกิดเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ในปี พ.ศ. 2535 มีการเรียกร้องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิด “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ใช้สิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกับทุกภาคส่วนโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเรียกรูปแบบการปกครองนี้ว่า “ประชาธิปไตยชุมชน” (Community Democracy) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงออกถึงความเป็นพลเมือง (Citizenship) ควบคู่กับการมอบอำนาจให้ผู้แทนในชุมชนทำหน้าที่แทนโดยผ่านกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนทุกระดับ ตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่นำแนวคิด และกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคม ถือได้ว่าเป็นชุมชนต้นแบบในการนำหลักประชาธิปไตยชุมชนมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : ประชาธิปไตยชุมชน, การมีส่วนร่วม, กระบวนการขับเคลื่อนสังคม

Abstract

The flow of the concept of western democracy resulted in a political revolution in B.E. 2475 in Thailand. The revolution produced a change from an absolute monarchy to a democratic system in which the king was placed second to the constitution. Following the transition, there were many changes in the development of politics and governance. Later, in B.E. 2535, the “Black May”

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ, หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

² นักศึกษาชั้นปีที่ 3, หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹ Assistant Professor, Political Science Department, Faculty of Humanities and Social Science, Suan Dusit Rajabhat University

² 3rd years Bachelor Degree Student, Political Science Department, Faculty of Humanities and Social Science, Suan Dusit Rajabhat University

uprising and the emergence of the idea of a participatory democracy was raised by protesters, leading to “The Constitution of The People, in B.E. 2540”. This constitution presented the opportunity and space for people to participate in political activities, especially at the local level, such as promoting people’s rights to participate in the management of local affairs with collaboration among all stakeholders serving as the local administrative organization. This governance pattern is called “Community Democracy”, which encourages people to express their citizenship along with a community authorized representative through a society-driven process. The community of Mueang Mai in Amphawa District, Samut Songkhram Province, is a leading community that implements the concept and process of community democracy and it drives their community and society effectively.

Keywords : Community Democracy, Participation, Society-Driven Process

บทนำ

ประเทศไทย ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 โดย “คณะราษฎร” คณะบุคคลดังกล่าว ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตกที่มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย (Democracy) ซึ่งเป็นรูปแบบสากลและเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ ประกอบคณะบุคคลดังกล่าว เห็นถึงสภาพปัญหาของการบริหารราชการในประเทศที่เกิดขึ้น จึงมีแนวคิดว่าหากมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจะสามารถแก้ไขสภาพการณ์ของประเทศ ณ ขณะนั้น และยังสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ประชาชนจากที่ถูกกดขี่จากระบบบริหารทางการเมือง จากที่กล่าวมาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยที่ต่อเนื่องมาถึงสมัยปัจจุบัน (ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์, 2555) การบริหารจัดการประเทศ ที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ เป็นเหมือนแผนแม่บทในการบริหารงาน ซึ่งสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ ได้ระบุถึงสถาบันทางการเมือง ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ และสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมือง พร้อมทั้งเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับ

ประชาชน” มีการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากกว่า รัฐธรรมนูญฉบับอื่น พร้อมทั้งระบุถึงกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ใน มาตรา 78 มีสาระสำคัญว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศภายในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2550 ก็ยังระบุในเรื่องของการเสริมสร้างการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งระบุไว้ใน มาตรา 282 กำหนดให้มีการกำกับดูแลองค์กร ส่วนท้องถิ่น ต้องทำเท่าที่จำเป็น ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครอง ประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

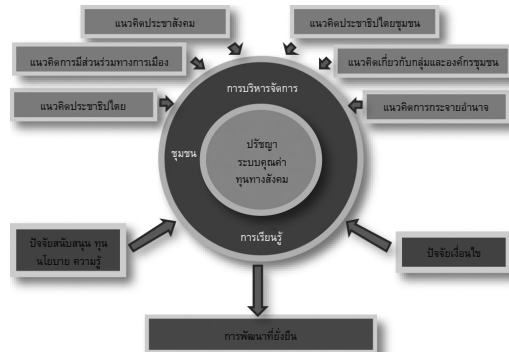
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2560 หมวด 14 มาตรา 249 ได้กำหนดสาระสำคัญ โดยสรุปไว้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นให้

เป็นการปกครองตนเอง ตามที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นต้องการ ถือได้ว่า ตลอดระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมารัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

ที่กล่าวมาล้วนแต่เป็นการส่งเสริมการนำหลักการกระจายอำนาจการปกครองมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน การกระจายอำนาจทางปกครองจึงเป็นเสมือนปัจจัยเสริมที่ก่อให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) โดยกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนอาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชน อีกทั้งกระบวนการของประชาธิปไตยชุมชนยังถือเป็นต้นกำเนิดของ “ประชาคม” (Civil Society) ซึ่งเปรียบเสมือน เวทีในการแสดงความคิดเห็น การประชุมหารือร่วมกันระหว่างผู้นำกับประชาชนในชุมชน โดยผลสรุป หรือมติจากที่ประชุมจะถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน ในการขับเคลื่อนชุมชนโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย และอาจกล่าวได้ว่าการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนห้องเรียนประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่นนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยชุมชนเป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน โดยใช้ทุนทางสังคม โดยเฉพาะผู้นำและประชาชนภายในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยบทความนี้มุ่งนำเสนอในเรื่อง แนวคิดประชาธิปไตยชุมชนที่นำไปสู่กระบวนการในการขับเคลื่อนชุมชนแบบพึ่งตนเอง ซึ่งควรมีการส่งเสริม การนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการขับเคลื่อนสังคมประเทศชาติต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

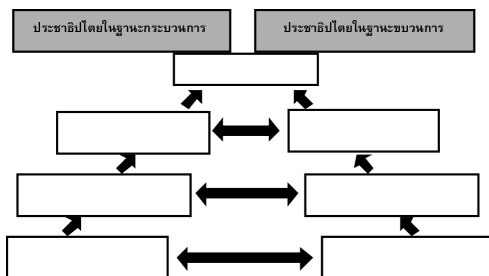

พัฒนาการของประชาธิปไตยชุมชน

พัฒนาการของประชาธิปไตยชุมชนเป็นการโน้มนำเชิงเข้าหากันของกระแสความคิดในการพัฒนาประชาธิปไตย 2 กระแส คือ (ทศพล สมพงษ์, 2555: 22)

กระแสแรก คือ ประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการ (Democracy as a Process) โดยเริ่มต้นจากประชาธิปไตยรูปแบบทางตรง (Direct Democracy) พัฒนาไปสู่รูปแบบกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เมื่อการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ประชาชนรับรู้ถึงสิทธิในระบบประชาธิปไตย จึงทำให้สำนักทางการเมืองของประชาชนเพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) *กระแสที่สอง* คือ ประชาธิปไตยในฐานะขบวนการ (Democracy as a Movement) โดยเริ่มต้นจากกระแสความคิดเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนมีความเป็นพลเมือง (Citizenship) นำไปสู่การรวมตัวกันเป็นขบวนการประชาสังคม (Civil Society) หลังจากนั้นได้พัฒนาความคิดไปเป็นชุมชนจัดการตนเอง (Community Self-Management)

อย่างไรก็ตามเมื่อแนวคิดทั้งสองกระแสนี้ มีพัฒนาการแบบควบคู่สอดคล้องกันจะนำไปสู่แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ดังภาพ

ภาพ กระแสความคิดที่โน้มเข้าหากันระหว่าง
ประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการและฐานะ
ขบวนการ

ที่มา: ทศพล สมพงษ์, 2555: 23

ประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการหา
วิเคราะห์แล้ว ในอดีตจะมีเพียงแบบเดียว กระทั่งมี
การพัฒนาเป็น 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยแบบ
ตัวแทน (Representative Democracy) ที่ให้
ประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเลือก
ตัวแทนไปใช้อำนาจแทนตนเอง และประชาธิปไตย
ทางตรง (Direct Democracy) ที่ให้ประชาชน
เจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจด้วยตนเอง
หรือร่วมใช้อำนาจ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2
ประการ คือ 1) ประชาชนเป็นผู้ร่วมกระบวนการ 2)
ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย ดังนั้น
ประชาธิปไตยทางตรงจึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุด
ของการเมืองภาคพลเมือง เพราะพลเมืองหรือ
ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในทางการเมือง
เช่น การลงประชามติตัดสินการกระทำในอนาคต
การเสนอร่างกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งการที่จะขับ
เคลื่อนตามกระบวนการดังกล่าว ต้องอาศัย
ประชาชนผู้มีจิตสำนึกว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจ
อธิปไตย และสามารถใช้อำนาจนั้นในทางตรงได้

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดการตื่น
ตัวทั้งในวงวิชาการ และนักพัฒนาประชาธิปไตย
ในการสร้างความเป็นพลเมือง (Citizenship) ให้เกิด
ขึ้นในสังคมไทย โดยมุ่งหวังว่าจะปลุกจิตสำนึกดัง
กล่าวของประชาชน เพื่อจะนำมาซึ่งการรวมตัวเป็น

ขบวนการในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยทางตรง
ของประเทศต่อไป เมื่อประเทศไทยให้ความสำคัญ
กับแนวคิดประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้น จึง
เป็นการสนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วน
ร่วม (Participatory Democracy) ในระบอบ
ประชาธิปไตยแบบของตัวแทน โดยเปิดโอกาสให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองการ
ปกครอง และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มากขึ้น ตั้งแต่
ส่งเสริมให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนไหว
ในกิจกรรมพัฒนา การกำหนดนโยบาย และการกร
กระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ รวมถึง การ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่มีโครงสร้างการทำงาน
ที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งยังคำนึงถึง
ความต้องการของประชาชนเป็นในชุมชนเป็นหลัก
ด้วย

การจะขับเคลื่อนกระบวนการประชาธิปไตย
แบบมีส่วนร่วมต้องอาศัยของพลเมืองที่มองเห็น
ปัญหาร่วมกัน และมีสำนึกที่จะแสดงความคิดเห็น
หาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รวมถึงมีสำนึก
ที่จะรับผิดชอบต่อนาคตของชุมชนท้องถิ่น ว่าควร
จะพัฒนาไปทิศทางใด เหล่านี้ เรียกว่า “*ประชา
สังคม*” (Civil Society)

ในปี พ.ศ. 2551 – 2552 สภาพัฒนาการ
เมืองมีแนวคิดส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองของ
สภาพัฒนาการเมืองระดับล่างในหมู่บ้าน ตำบล และ
มีการปรับปรุงเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้
รวมตัวกันเป็นภาคประชาสังคมตำบล เพื่อร่วมกัน
ขับเคลื่อนพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้กระบวนการ
ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน
การเสนอปัญหา เสนอความต้องการ หรือข้อเสนอ
เชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาชุมชนตนเอง และ
นำเสนอต่อองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และภาค
ราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับไปกำหนดเป็นแผน
หรือนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการดัง
กล่าว เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร
กิจการท้องถิ่น เรียกว่า “*ประชาธิปไตยชุมชน*” ซึ่ง
เป็นการเสริมพลังอำนาจของประชาชน (People

empowerment) ให้เข้มแข็งขึ้นโดยการยกระดับสร้างกลไกภาคประชาสังคมเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การบริหารจัดการตนเองของท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ ประชาธิปไตยที่กล่าวมาจึงมิใช่มีเพียงประชาธิปไตยในรูปแบบตัวแทนเท่านั้น แต่ยังมีประชาธิปไตยทางตรงด้วย โดยประชาชนสามารถใช้อำนาจได้โดยตรง เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การลงประชามติ เป็นต้น ประชาธิปไตยทางตรงได้พัฒนาแนวคิด และกระบวนการนำไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ให้ประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ เช่น การเสนอนโยบาย การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจ แต่ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งดำเนินการในระดับชาติเท่านั้น การนำแนวคิดประชาธิปไตยทางตรงและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงมีส่วนในการส่งเสริมให้ชุมชน ตั้งแต่ระดับฐานล่างได้ใช้อำนาจของตนในการจัดการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง โดยกระบวนการนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยชุมชน” (Community Democracy)

โดยสรุป ประชาธิปไตยชุมชน คือ รูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการดำเนินการโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคราชการ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง ภายใต้แนวคิดชุมชนจัดการตนเอง เป็นการนำพาประชาชนให้แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองที่จะใช้อำนาจของตนเองควบคู่ไปกับการมอบอำนาจให้ตัวแทนผ่านกระบวนการในการขับเคลื่อนชุมชนในทุกๆระดับ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน

ประชาธิปไตยชุมชน คือ รูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการดำเนินการโดยชุมชน เพื่อให้ใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการ

บริหารกิจการท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคราชการ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ดำเนินการโดยชุมชน โดยนำเอาแนวคิดประชาธิปไตยชุมชน มาปรับใช้ นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมปัญหา และความ ต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยคนในชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 นำปัญหา และความ ต้องการของประชาชนมาทำเป็นนโยบาย และแผนพัฒนา ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในการทำโครงการที่ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อม และมีความสามารถในการดำเนินการได้เอง โดยทางราชการหรือหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามผล โดยอาจมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินโครงการที่ทำโดยประชาชนในพื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

ขั้นตอนการทำงานดังกล่าว ประชาชนจะเป็นผู้ริเริ่ม โดยจะต้องมีคุณสมบัติ มีความเป็นพลเมืองของชุมชน การรู้จักหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการท้องถิ่น และต้องมีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิความเป็นพลเมือง จึงจะได้สิทธินั้น เพื่อแสดงความเป็นพลเมืองออกมาในฐานะผู้กระทำ (Active) ดังนั้น กระบวนการที่ดำเนินการต้องไม่ใช่การดำเนินการโดยชุมชน หรือสภาองค์กรชุมชนเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และนำเอาภาครัฐเข้ามาร่วมในฐานะหุ้นส่วน หรือภาคีพันธมิตรของ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนนั้น

ทั้งนี้ การนำแนวคิดประชาธิปไตยชุมชนไปใช้ในการบริหารขับเคลื่อนชุมชน จึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลายด้าน มิใช่เพียงการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงทุนทางสังคมของพื้นที่ที่มีการนำแนวคิดประชาธิปไตยชุมชนไปบริหารด้วย (ทศพล สมพงษ์, 2555: 68)

จากแนวคิดดังกล่าว ตำบลเหมืองใหม่เป็นชุมชนที่นำหลักประชาธิปไตยชุมชนมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพบว่าชุมชนมีความเข้าใจสภาพปัญหาในชุมชนเป็นอย่างดี และองค์กรชุมชน³ เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงานจึงเกิดการดำเนินงาน และการขับเคลื่อนชุมชนร่วมกันทุกภาคส่วน ด้วยการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีปัจจัยของความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนของตำบลเหมืองใหม่ ดังนี้ (นวกานต์ แท่งทอง, 2554: 97-98)

1. ผู้นำชุมชนตำบลเหมืองใหม่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพในการประสานความร่วมมือในกลุ่ม และ/หรือ องค์กรภายนอกได้เป็นอย่างดีจึงทำให้การทำงานได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน

2. ชุมชนมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และมีการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน

3. มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ผ่านองค์กร หรือเครือข่ายทั้งใน และนอกชุมชนเพื่อพิจารณา และเห็นชอบเสมอ

4. ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมแบบครบวงจร และมีความต่อเนื่อง

5. กิจกรรม/โครงการสามารถแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

6. การดำเนินโครงการของชุมชนมีการนำเงินทุน และทุนทางสังคมที่มีอยู่มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างคุ้มค่า

7. โครงการที่ดำเนินแล้วเสร็จได้รับการยอมรับจากสมาชิกในองค์กร หรือประชาชนในชุมชน

หากพิจารณากระบวนการการทำงานของชุมชน โดยใช้หลัก ประชาธิปไตยชุมชน จะพบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานของชุมชนให้สำเร็จ เกิดจากชาวตำบลเหมืองใหม่ “มีความอดทน และมีความรักความสามัคคีภายในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน” อันเป็นฐานในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ การทำงานร่วมกันของคนในชุมชนย่อมต้องมีความแตกต่าง ทั้งทางด้านความคิด ค่านิยม รวมถึงวิถีปฏิบัติ หากผู้นำหรือประชาชนไม่อดทนต่อความเห็นที่แตกต่างกัน อาจทำให้การทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ชุมชนตำบลเหมืองใหม่ ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความอดทน และมีความมุ่งมั่นในระดับที่สูง จึงทำให้การทำงานของชุมชนประสบความสำเร็จ และพบว่าความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชนตำบลเหมืองใหม่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สามารถสรุปได้ดังตาราง ดังนี้

³ ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 4544 ภายใต้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดประชาธิปไตยและเป็นศูนย์ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

ตาราง กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเมืองใหม่

มีส่วนร่วมน้อย			มีส่วนร่วมมาก	
ระดับ 1 การให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ประชาชน (Inform)	ระดับ 2 การปรึกษา หารือ รับฟัง ความ คิดเห็น (Consult)	ระดับ 3 เกี่ยวข้อง (Involve)	ระดับ 4 ร่วมมือ (Collaboration)	ระดับ 5 เสริมอำนาจ ประชาชน (Empower)
บทบาท ประชาชน	บทบาท ประชาชน	บทบาท ประชาชน	บทบาท ประชาชน	บทบาท ประชาชน
ชุมชนตำบลเมืองใหม่เริ่มขับเคลื่อนชุมชนด้วยการจัดทำเวที เผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่	สมาชิกในชุมชนร่วมเสนอปัญหาของชุมชน กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน	ผู้นำชุมชนตำบลเมืองใหม่สร้างความมั่นใจและรวบรวมสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้องค์กรภาครัฐเข้ามาช่วยขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน	ภาคราชการสถาบันการศึกษา หันมาให้ความร่วมมือกับชุมชนมากยิ่งขึ้น	เกิดการผลักดันอย่างเป็นทางการบูรณาการของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ตำบล (ศอช.ต.) ทำให้เกิดกิจกรรมมากขึ้น รวมทั้งภาคราชการสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนการพัฒนาชุมชน โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ที่มา: ผู้เขียน: พัฒนาจาก ทศพล สมพงษ์, 2555.

จากตาราง จะเห็นได้ว่า ชุมชนตำบลเมืองใหม่ มีการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ และอุดมการณ์ร่วมกันอย่างชัดเจน มีการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการให้กิจกรรมต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและการดำเนินการต่างๆ ของชุมชน เน้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวได้ว่า ชุมชนตำบลเมืองใหม่ ได้นำหลักประชาธิปไตยชุมชนมาดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าชุมชนยังไม่

เข้าใจหลักการของประชาธิปไตยชุมชนก็ตาม แต่การดำเนินการดังกล่าว คือ การใช้หลักประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) และหลักการมีส่วนร่วมได้ผลอย่างเป็นที่น่าพอใจ เห็นได้จากกิจกรรมที่ชุมชนตำบลเมืองใหม่จัดทำขึ้น อาทิ โครงการส่งเสริมความสามัคคี เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชน และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้ง ยังส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ และนำไปสู่ชุมชนต้นแบบแห่งการพัฒนาได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า ชุมชนตำบลเมืองใหม่ นำแนวคิดประชาธิปไตยชุมชนไปใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนจนประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป: ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยแบบทางตรง หรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน ยังจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การร่วมคิด ร่วมแสดงบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองในทุกๆระดับก็จะส่งผลให้เกิด การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถนำแนวคิดประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) มาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชน และสังคม ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน และในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์. (2555). *การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475: การปฏิวัติที่ถูกนิยามใหม่*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทศพล สมพงษ์. (2555). *ประชาธิปไตยชุมชน จากแนวคิดสู่การจัดการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- นวกานต์ แห่งทอง. (2554). *ทุนทางสังคมกับการจัดการชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540, 11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 114 ตอนที่ 55ก.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่. (2559). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.mueangmai.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=76. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2560.